

Zorka Kinda-Berlakovi

Pjesništvo Jurice Šenara i monografija urednice Vidmarovića

U srpnju/julu 2015. ljeta je u Hrvatskoj objavljena zasad zadnja knjiga urednice Vidmarovića pod nazivom *Jurica Šenar - hrvatski pjesnik iz Gradizana/Burgenlanda u Austriji*. Knjiga je tiskana u Nakladi Bošković, u Splitu i ima 281 stran.

U ovoj opzirnoj i vrlo zanimljivoj knjigi autoritateljem predstavlja Juricu Šenara kao vrsnoga suvremenoga pjesnika gradizanskih Hrvata, čija su pjesnička ostvarenja povezana i sa suvremenim procesima sveopće hrvatske književnosti. Vidmarović potporučuje, da se Šenarova pjesnička opus mora ocijeniti bez naglašavanja njegove manjinske pripadnosti. Šenar naime nije zvanredan pjesnik zato, kad je pjesnik manjine, nego zato kad su njegova djela estetsko relevantna. Vrijednost ove knjige leži med drugim i u tom, da ovom monografijom Jurica Šenar konačno dobiva zasluženo mjesto u hrvatskoj književnosti a sam autor je ovim svojim djelom stavio Juricu Šenara med velika imena hrvatske književnosti.

O autoru: Autor knjige, urednik Vidmarović, književni kritičar, pjesnik, prevoditelj, povjesničar i hrvatski diplomat, dobro nam je poznat kao prizoner, ka se borio oko 40 ljet (početno od ljeta 1972.) bavi književnošću. Autora visoko cijenimo kao proučavatelja povijesti i književnoga dobra hrvatskih manjina zvana Hrvatske.

Dosad je autor knjige o Jurici Šenaru napisao nekoliko stotina članaka i studija o hrvatskoj književnosti zvana Hrvatske, koje je objavio u Hrvatskoj, Sloveniji, Srbiji, Ugarskoj, Austriji i Izraelu, a bavio i o autorovom dobrom poznavanju ove teme. Veliki broj njegovih stručnih ogleđova je izazvao u posebni izdanji. Uz gradizansko-hrvatske teme Vidmarović je, na primjer, pisao i o Hrvatima u Ugarskoj: *Suvremeni tokovi u književnosti mađarskih Hrvata* (Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1991.), izdao je *Hrvatsko-Oidovske teme* (Spiritus movens", Kutina, 2011.), *Prilog povijesti Hrvata Gornje i Donje Lastve* (Hrvatska krovna zajednica . Dux Croatorum, Donja Lastva, 2013.) a napisao je i knjigu *Hrvati Boke kotorske kroz povijest. Sjećanja i zaboravi* (Hrvatska krovna zajednica . Dux Croatorum, Tivat, 2011.).

S književnošom gradizanskih Hrvatov se je autor počeo baviti još pred tri i pol desetljeća, to no ljeta 1977. Tada je izdao njegov prvi članak posvećen pjesničtvu gradizanskih Hrvatov u Ugarskoj, *Pjesništvo Mate Ćinkovića kao odraz povijesti i postojanosti gradizanskih Hrvata u Mađarskoj* (Izbor iz književne ostavštine Mate Ćinkovića, p. o. s. "Kavski list" br. 2, Split, 1977.). 1996. izlazi njegova knjiga prikazov *Gradizansko-hrvatske teme* (Libellus, Crikvenica), u kojoj je otiskano 25 prikazov o gradizansko-hrvatskoj književnosti, početo od Mate Merzija Miloradića (o njemu je izdao i posebnu knjigu s naslovom *Hrvat u Gradizu*) prikaz Ivana Horvata, koje je pjesme spasio da se ne zaborave, a potom uredio i pripremio za tisak (*Ivan Horvat. Pjesme*, Panonski institut, Pinkovac/Güttenbach, Austrija, 2008.) do prikaza o gradizanski Hrvati u književnosti matičnoga naroda. Dva ljeta kasnije izlazi njegova druga knjiga prikazov *Gradizansko-hrvatske teme II*, "(Libellus", Crikvenica).

Vidmarović se bavi posebno rado i suvremenom književnošom gradizanskih Hrvatov. Na ovom mjestu možemo istaknuti njegov predgovor za zbirku pjesam Herberta Gassnera *Ledolomac* iz ljeta 1996. Med drugim je uredio i knjigu *Pjesništvo gradizanskih Hrvata = Poemaro de Burglandaj Kroatoj*, u kojoj su otiskane pjesme na hrvatskom i na esperanto.

Uz ovo bogato objavljivačko djelovanje je i uro Vidmarović svakrat gost i predava na različitim znanstvenim skupovima gradizanskih Hrvatov, kot na primjer na *Koljnofski dani*, koje se organiziraju svako ljetno ili na *Književni večeri u Hrvatskom centru u Beču*, Sve ovo potvrđuje njegovu upućenost i cijenjen rad vezan uz temu *Književnost gradizanskih Hrvatov*.

Upravo ovo dužinočko djelovanje od skoro četrdeset ljet od objavljivanja prvoga do zadnjega članka, vezanoga za književnost gradizanskih Hrvatov, svidio i o tom da se uro Vidmarović još jako dugo i intenzivno bavi istraživanjem gradizansko-hrvatske književnosti u Austriji, Ugarskoj i Slovačkoj. Zbog toga nas ne čudi da se ovaj vrhunski književni kritičar u svojoj zasad zadnjoj knjizi bavi Juricom Lenarom, zasigurno jednim od najboljih hrvatskih književnikov "Duhovne Hrvatske".

O Jurici enaru: Jurica enar, hrvatski pisac i aktivist, je rođen 1956. u hrvatskom selu Dolnja Pulja kao treće i najmlađe djetete. Po osnovnoj školi i gimnaziji upisao je studij gospodarstva u Beču. U studentskim danima se zalagao i bori za prava građanskih Hrvata, prvo kao član, a kasnije kao predsjednik Hrvatskoga akademskoga kluba. Od 1983. je zaposlen u Hrvatskoj redakciji ORF-a, gdje djeluje i danas. Uz svoja književna ostvarenja, pjesničke zbirke *misli misli* (1983.), *mi svi* (1992.) i *posvete* (2006.) i roman *svojemu svoj* (1993.) je Jurica enar uredio sam ili kao suurednik više monografijov: *Kolo Slavuj* (1981.), *Bog u Dahavi - Spominki farnika Semelikera* (1988.), *Spominki Martina Merzica st.* (1993.). 1997. izdaje kompaktan disk *sVidovinka - Grad iz anskohrvatske balade*.

Bez pretjerivanja možemo reći, da je Jurica enar najzanimljivija pojava u suvremenom pjesničkom gradiva ankih Hrvata. Njegovom prvom zbirkom *misli misli* (1983.) se je predstavio publici kao pjesnik novoga izraza a svojim načinom pisanja je presenetio, a velikim dijelom i zokirao gradiva anskohrvatsku javnost. enar u svojoj pjesmi ne progovara u rečenica, ne koristi ni interpunkcijske znake, jednostavno se poigrava riječima i glasi (*jezik naz riječi bi vi : ez znaz za joz tvrd Oiv naz*). Nabranjenjem riječi i njegovom konotacijom stvara posebnu atmosferu (npr: *Oitak: ishod zahod dojt projt*). Kod njega dominiraju ironija i igra (npr.: *hrvati se: hrvat se hrva s hrvatom za hrvatstvo hrvaju se ki je hrvatiji*). Uzato i razbija formu, kako bi skratio svoj pjesnički izraz na apsolutno neophodno (npr: *domovina: domovina domovina*). enar je vrlo produktivan u jeziku. O igledno je, kako je za njega važno, pisati pjesme na višim razinama: uz jezik dominiraju, naime, ritmičnost, glasovnost (razbijanje riječi, anafore, glasovne paralele, itd.) i vizualnost (*šorno pjesni tvo*). Od objavljivanja svoje prve zbirke pred točno trideset i dvije godine do svojih zadnjih pjesama je autor ostao vjeran svojem stilu, koga je desetljeća paoljivo izgrađivao. Tako je stvorio smisljenu cjelinu, zapravo neku i svidljivu% s uju%vrstu dijaloga sa zbivanjima u svitu oko sebe. Ne pretirujemo, ako tvrdimo sljedeće: Ako zamemo u obzir da je Blazović sa svojom zbirkom *Rosa i dim* znikom otvorio prozor gradiva anskohrvatske književnosti i unesao elemente modernoga pjesništva u nju, možemo za enara reći, da je po sebi ružiti stare i uružene zidove kuće, kako bi na stari temelji izgradio novo.

O knjigi: Uro Vidmarovi se bavi u ovoj knjigi lirikom Jurice Šenara. Autor je knjigu koncipirao vrlo opzirno, a postavljenom temom se bavi temeljito. Juricom Šenarom se je dosad još bavio veći broj književnih kritičara, ali ne u ovoj zbirini i dubini. Velika vrijednost ove knjige leži u tom, da autor predstavlja Juricu Šenara, danas sigurno najpoznatijega i najutjecajnijega suvremenog pjesnika gradizanskih Hrvatov i Hrvatic, zbog hrvatskoj javnosti, koji je dosad već ili manje nepoznat. Pritom ne stavlja autor Šenarovo pjesništvo ostvarenje u uzak korpus gradizansko-hrvatske književnosti, kao što se je to dosad najviše činilo, nego ga neposredno veže za ukupnu književnost matičnoga naroda, stavljajući ga tim u red s najpoznatijimi suvremenimi hrvatskim pjesnicima.

Knjiga ima 281 stran i sadrži uz autorov tekst i velik dio Šenarovih pjesama. Većina njih je u ovoj knjigi objavljena po prvi put. Po kratkom uvodu slijedi 12 poglavlje. Uzato ima knjiga *Dodatak*, u kom se autor najprvo bavi s problematikom pisanja velikoga i maloga G u nazivu *sg/Gradizanski Hrvati*. Potom imamo bogato kazalo imena, sažetak na hrvatskom i njemačkom jeziku, priloge iz pismohrane Jurice Šenara i foto-dokumentacijske priloge. Na kraju možemo i naći bilješku o autoru.

U kratkom uvodu nas autor upoznaje s tematikom i s punim pravom govori o Jurici Šenaru kao o predjaku modernizmu u pjesništvu Hrvatov u Gradizu ali i modernizmu u ukupnom suvremenom hrvatskom pjesništvu.

U prvomu poglavlju pod naslovom *Problemi s velikim po etnim slovom sG u pokrajinskom nazivu hrvatske narodne manjine u Gradizu (Burgenlandu)* se autor bavi nazivom ove hrvatske manjine, nekadašnje zapadnougarskih Hrvatov, od ljeta 1921. gradizanskih Hrvatov, a u zadnje vrijeme i - mimo pravopisne norme - Gradizanskih Hrvatov. I u *Dodatku knjige* se autor nadovezuje na ovu temu. Pretpostavljamo da autor ovu temu zbog toga obradjuje vrlo opzirno, jer želi pokazati na činjenicu, kako je sam naziv ove manjine vrlo važan, jer utiče i na razvoj samoga identiteta pripadnika manjine. Vidmarovi nam kronološki i pregledno prikazuje, uz dosta replika na dosad objavljeno mišljenje drugih autora na ovu temu - kako je nastao etnik *gradizanski Hrvati* i kako se je pojavio subetnonim *Gradizanski Hrvati*, uz koji, po njegovom mišljenju, asimilanti konotiraju poseban narod, koji nima *smatranje domovine*. S tim u vezi upozorava na smanjenje (*korodiranje*) hrvatske svijesti kod dijela gradizanskih Hrvatov, a opet ide u prilog asimilantom.

U drugom poglavlju se autor bavi *Književnom standardizacijom jezika Hrvata u Gradizu* i nas tako polako predstavlja i sociolingvistički kontekst, koji je potreban za razumijevanje narodnih temova. Ovde prikazuje kako su gradizanski Hrvati početno od 70-ih ljeta 20. stoljeća pokušali normirati svoj čakavski ikavsko-ekavski književni jezik, s nakanom da se zaustavi asimilacija i pojača književno stvaranje, kako bi se očuvala hrvatska etnička samostalnost.

U sljedećim dvjema poglavljima *Nesuglasja sa stavovima akademika Nikole Benića i Zbunjujuće teze Irvina Lukečića* se autor ne slaže s nekim hrvatskim (i gradizanskohrvatskim) i ugarskim književnim kritičarima, koji su po njegovom mišljenju gradizanskohrvatsku književnost – a tim i Jurice enara – vezali u preuske okvire književnosti ove manjine, argumentirajući ujednak tim, da se književnost izolirane narodne grupe ne može i ne smije mjeriti po istim kriterijima kao književnost matičnog naroda. Uro Vidmarović ne priznaje ove tvrdnje i prigovara, da ovakvo sudbino-destimulativno utiče na stvaranje tih književnika i da za svaku književnost valjaju univerzalna pravila. Upozorava na činjenicu, da ne postoje jedni kriteriji za ocjenjivanje književnoga djela pisaca neke etničke manjine a drugi kriteriji za ocjenjivanje djelovanja pisaca, koji žive u matičnom narodu. Po njemu ne može književnost biti ugetu i zbog toga Jurice enara, punim pravom, stavlja u okvire ukupnoga suvremenoga hrvatskoga pjesništva.

Po ovi uvodni razmatranji, bez ikakva poznavanja nije moguće objektivno suditi o stvaralačtvu Jurice enara, autor objavljuje *Tko je utjecao na književno formiranje Jurice enara*. Te svoje tvrdnje ilustrira brojnim primjerima iz bogatoga autorovoga opusa. Vidmarović je mišljenja, da je ovaj pjesnik i prozaist stajao i djelomično još stoji pod utjecajem obitelji, škole, gradizanskohrvatske književnosti, pjesništva veleskog naroda u Austriji (austrijske književnosti), posebno Bečanske grupe, književnosti matičnog naroda ali i društvenoga konteksta Hrvata u Gradizu. Uz sve to su ipak enarova vlastita kreativnost i inovativnost prevladavajući faktori u njegovom stvaralačtvu.

U sljedećem poglavlju autor pod naslovom *Hrvatska narodnosna pregrnja Jurice enara* predstavlja društveno djelovanje i angažman Jurice enara. Ovde svakako moramo spomenuti njegovu dugogodišnju borbu protiv asimilantova, predvođeni političkom grupacijom sPrezidij socijalističkih mandatarova iz hrvatskih i mizanojezičnih

op in% i njevim predsjednikom Fritzom Robakom, ki su omalova0avali hrvatstvo. U ti 70-i ljeti 20. stolje a, kada se gradiz anski Hrvati u Gradiz u/Burgenlandu boru akcionizmom za manjinska prava, sudjeluje i Jurica enar - prvo kao lan a kasnije i kao predsjednik sHrvatskoga akademskoga kluba%σ svisno i oztro u toj borbi za dvojezi ne topografske natpise, hrvatski kao drugi slu0beni jezik u Gradiz u, dvojezi ne zkole, emisije za hrvatsku manjinu u Gradiz u na radiju i televiziji i sl. 1976. pokre e sna0nu akciju protiv posebne brojidbe manjin u Austriji, jer vidi u toj brojidbi nakanu skra ivanja dr0avnih obavezov prema narodnim manjinam. Ovakova atmosfera je sna0no djelovala na mladoga autora, svisnoga borca za prava gradiz anskih Hrvatov.

U ovom burnom vrimenu nastaje enarova prva pjesni ka zbirka smisi misli%o ku autor predstavlja u poglavlju *smisi misli%- knjiga prekretnica u suvremenome pjesniztvu gradiz anskih Hrvata*. Ovu zbirku Vidmarovi stavlja kao savangardno djelo suvremene gradiz ansko-hrvatske knji0evnosti%u korpus hrvatske akavske lirike. Knjiga je objavljena 1983. i predstavlja prekid s tradicijom pisanja u rimovani stihovi i dotad uobi ajeni forma. Ipak nije dozlo do potpunoga raskida s tradicijom, jer enar sadr0ajno nastavlja put svojih prethodnikov, posebno Mate Merzi a Miloradi a i Augustina Blazovi a. To se vidi kod temov, ke su vezane uz hrvatski narod u borbi za svoj opstanak ali i kod 0ivotnih, ljubavnih, refleksivnih i svakidaznjih temov. U ti pjesma ali nij nepotribnoga opisivanja. enar se ograni uje na najpotribnije ri i, da bi tako stvorio jednostavnu i naglazenu konkretnost.

Predstavljaju i nam konkretnu i vizualnu poeziju iz svitske knji0evnosti - ka je imala svoje sljedbenike i u hrvatskoj knji0evnosti - autor u poglavlju *Jurica enar i modernisti ki knji0evni pravci* isti e i ov uticaj u knji0evnom stvaranju Jurice enara. Pri tom ne kani ni malo smanjiti zna aj uticaja Be anke grupe, no opet sa 0eljom da naglasi kako se enarov poetski diskurs ne smi gledati samo u okviru gradiz anskohrvatske i austrijanske knji0evnosti, nego u okviru cjelokupne hrvatske trodijalektalne knji0evnosti, u koj mu pripada visoko mjesto.

U zbirki *Mi svi*, objavljenoj 1992., se autor centrira na enarove grafi ke pjesme, isti u i pjesmu sHrvati%o kao s jednu od najboljih rodoljubnih pjesama suvremene hrvatske poezije%2006. se je pojavila enarova zbirka pjesam *Posvete*, ku je izdao sam autor u limitiranom izdanju od 300 primjerkov, a svaki nosi svoj vlaz i rukom

pjesnika napisani broj. Ovu zbirku stavlja Vidmarovi zbog tehni koga i grafi koga oblika u post-postmodernizam, dokle u sadržaju isti e autorovu sšajnu imaginaciju, ali i ono zto ini njegov rukopis posebnim: vezanost uz tradiciju. U ovom slu aju ta se vezanost o ituje kroz Miloradi evsko posve ivanje pjesama prijateljima i uglednim sunarodnjacima. U toj zbirki Jurica enar uz ve uobi ajenu igru s jezikom potvrđuje gipkost akavskoga idioma u Gradiz u a stvara i nove oblike ri i, istraivaju i izraajne mogu nosti gradiz ansko-hrvatskoga akavskoga knji0evnoga jezika. Posebnost ove zbirke je i u tom, da se autor igra sna predmetno-tematskoj razini, ozbiljne stvari iskazuje kroz dosko icu, prigodne pjesme pretvara u ozbilje knji0evne poruke. Kao najсна0niji doseg enarove poezije Vidmarovi isti e njegovu smisaonost, filozofi nost, poglavito etiku. Jer se to provla i kao rljen konac kroz sve njegove pjesme. Žanrovski i estetski je ova zbirka produ0etak prve zbirke smisi misli. Ovim dvimi zbirkami je Jurica enar dobio ulogu uticajnoga pjesnika unutar same manjine. Ostavio je trajne slijede i nazao svoje sljedbenike, a to su Franjo Rotter, dijelom Ana ¥oreti i Matilda Böl .

U svojoj knjigi se Djuro Vidmarovi bavi i Juricom enarom kao romanopiscem. U njegovom, 1993. ljeta objavljenom romanu sSvojemu svoj%o za koga je dobio i presti0nu nagradu slgnac Horvat%o se u gradiz anskohrvatskoj knji0evnosti prvi put pojavljuje 0anr krimi pri e, iako je tema romana rodoljubna i isti e povezanost gradiz anskih Hrvatov i Hrvatov iz Hrvatske.

U posebnom poglavlju *Najnovije pjesme Jurice enara* nam autor predstavlja enarove zasad zadnje pjesme, ke je sam Vidmarovi , autor ove knjige ali i urednik Hrvatske knji0evne revije sMaruli %otiskao 2011. ljeta u 5. broju i to pod naslovom *Gradiz e usnilo nas razdvojilo*. Ove pjesme stavlja Vidmarovi u treći ciklus enarovoga stvarala tva, ki vize nij toliko provokativan kao prvi. Pisac, konfrontiran sada s bolezi om, prenosi to svoje iskustvo u stihe. Vidmarovi u ovom kontekstu govori s0 zreloj poeziji visokih umjetni kih dometa. Dokle je ov pisac u mladi ljeti anga0iran hakovac, borben i pun idealov, upoznajemo sada enara kao mirnoga pedesetoljetnika, mudroga promatra a svita oko sebe i pjesnika privatnoga karaktera i obiteljske intimizacije.

U zadnji dvi poglavlji knjige autor stavlja enara u austrijsku i suvrimenu hrvatsku knji0evnost. Jurica enar nije lan Druztva austrijskih knji0evnikov nego lan Druztva

hrvatskih književnikov. Ipak je član austrijskoga PEN-Cluba, sa sidiz em u željeznu, iji člani su i neki drugi gradiz anskohrvatski književnici. U Austriji se njegova djela objavljuju uglavnom u hrvatskom tisku, iako je zastupan i u tri nimzki antologija, ke se bavu ne-nimzkom književnoz u u Austriji. Njegove pjesme su objavljene i u osmi nimzki monografija, ke su uglavnom vezane za gradiz ansku ili vizejezi nu tematiku. Pjesme su mu se pojavile i u sDie Presse%o ugledni austrijski dnevni novina.

U suvrimenoj hrvatskoj književnosti daje autor Jurici enaru vrlo važno mjesto, s jedne strane kao predstavniku modernizma i postmodernizma u suvrimenoj gradiz ansko-hrvatskoj književnosti, ije pjesni ko djelovanje ima i povijesni zna aj za ovu hrvatsku granu, a s druge strane ga stavlja smedju stotinjak najboljih hrvatskih pjesnika%o. Naziva ga samosvojnim pjesnikom hrvatskoga modernizma, ki uz svoj vizualizam i konkretnost ipak uva stradiciju i privr0enost povijesnoj misiji uvanja materinskoga jezika manjine kojoj pripada%o. Njegovo istaknuto mjesto u hrvatskoj književnosti potvrđuje i pojavljivaje u brojni antologija u Hrvatskoj u zadnjih dvadeset ljet.

Zavržno kanimo/kanim napomenuti, da dilimo/dilim Vidmarovi evo mizljenje, kako enarov literarni izraz spripada u najbolja dostignu a hrvatske književnosti druge polovice XX. stolje a%o. Ovim sudom je Vidmarovi pjesniztvo Jurice enara zdignuo u visoke sfere cjelokupnoga hrvatskoga pjesniztva.

Sve u svemu se je Vidmarovi u jako dobro ugodalo, predstaviti publici Juricu enara. Knjiga sadr0i velik broj novih podatkov i saznanj a ostaje ufanje, da e ova knjiga poja ati zanimanje za gradiz anskohrvatsku književnost i u Hrvatskoj ali i u Austriji. Zbog toga bi bilo jako potribno, da se ova monografija prevodi i na nimzki jezik, kako bi bila dostupna i nimzkogovore oj publici.